

delavskega stanú. V te se zapisujejo le obrtniki ene vrste in v vsakega posebej. To zimo se je vedno po časnikih čitalo, da so te in une vrste obrtniki ali delavci napravili „strikes“ (zgovarjaj: strajks), to je, da so se vsi delu odpovedali in mojstrom ali fabrikantom rekli na kratko: „dokler nam plačila ne zboljšate, ne delamo.“ — Klubi te vrste so namreč zato, da delavce med tem, ko se delu odpovedó, z denarji redno podpirajo, tako pa mojstre in fabrikante primorajo, da jim plačilo zboljšajo. Opravniki teh klubov pa udom dela, ki so ga zgubili na enem mestu, drugej preskrbé. Vredjeni so ti klubi ravno tako kakor drugi; stolico imajo v kakem glavnem mestu; ako v katerem distriktu ali mestu delavci lahko s plačilom ne izhajajo, pišejo ti najpred glavnemu opravitelstvu po tem, ko so se v ložah pogovorili, da se stvar preišče in presodi, ali je pritožba pravična in se nikomur krivica ne godí; potem še le ima distrikt pravico, delu se odpovedati, in delavci, dokler so brez dela, iz klubove kase po zmožnosti njeni denarne podpore dobivajo. — Tudi mojstri in fabrikantje na Angležkem so hoteli navado vpeljati, da bi vsak delavec od prejšnjega mojstra ali fabrikanta, kjer je delal, spričevalo imel; al to se ni dalo vpeljati: delavci so se odpovedali delu in tako spodbili ono naméro ter si svobodo obvarovali. Na Angležkem ne potrebuje tedaj noben delavec mojstru drugega spričevala ali „wanderbuch-a“ prinesiti, kakor zdrave in izurjene roke. — Da je takošno klubsko življenje velike koristi in hvale vredno, mi mora vsakdo pritrditi; kdor ne verjame, naj pride na Angležko in prepričal se bode sam.

Ne rečem, da bi na Angležkem bilo vse bogato; videl sem po mestih strašno revščino, kakoršne še nikjer poprej; al vendar reči moram, da dobri delavci živijo tukaj v obče prav kakor gospôda, in mnogo jih je obogatelo, da so sedaj milijonarji. Delavski ali obrtnijski in trgovski stan je jedro ljudstva angleškega, — je jedro demokratične svobode, ki se vsakemu despotizmu drzno ustavlja.

Kakor ti klubi ljudstvu v materialnem obziru mnogo pomagajo, tako ga urijo in navdušujejo za ustavno (konstitucijno) državno življenje. V klubovih ali ložnih zborih je mnogo prilike uriti se v govorništvu, in kar še največ velja, prav djansko učiti se politične ekonomije. Sila potrebno je, rekel bi, vsakemu človeku, da o politični ekonomii nekoliko znanja ima, — al koliko — vprašam — se ta vednost uči na naših realkah, in na gimnazijah je še skoro ime neznano? Zato pa tudi toliko nepraktičnih ljudi, kadar šole zapustijo! Po praktičnih vajah so tukajšnji prosti obrtniki prav vešti o teh zadevah, in res čudil sem se večkrat, ko sem slišal večkrat proste rokodelce in obrtnike mojstersko govoriti.*) Da le ene same prilike omenim. Bil sem mnogokrat pričujoč pri javnem razlaganju o politični ekonomii prav večtega profesorja; vsakrat, ko je končal svoj nauk, je rekel obrtnikom, naj ga vsak popraša, ako ktere stvari ni dobro razumel, da mu jo še bolje razloži. To se je res zgodilo; vstal je nek prost oskrbnik, in še v skoro izvrstnejšem govoru, kakor je bil profesorjev, mnogo stvari veliko bolj razjasnuje in mnogo profesorjevih misli celó zavrže ter tako profesorja samega v kozji rog vžene.

Želeti bi bilo, da bi se tudi pri nas takošno družbino življenje pričelo, kajti gotovo je, da bi bilo ljud-

stvu v veliki napredek tako v materialnem kakor v duševnem obziru. Slovenec ima bistro glavo in svobodoljubje mu je po prededih njegovih prirojeno; naj bi večja mesta postala središča ali stolice takošnega obrtniškega življenja, se vé, da zmiraj v mejah družbine postave.*)

(Dal. prih.)

Spomladanska.

(Aliteracije švedske šege.)

Prešla je zima, prešel mraz,
Poteka zimskem' spanju čas,
Sprebuja se iz njega vse,
Se giblje vse — vse živo je.

Vse se raduje, se veseli
Vigredi ljube prvih dní;
Prek logov tičice pojó,
Po polji rožice cvetó.

Domuje radost krog in krog,
Da le prebridkih ni nadlog;
Tam pa, kjer reva žal budí,
Tolaži up pomladnih dní!

F. Meden.

Kratkočasno berilo.

Ta bi bila moška za vse!

Skor smešno je vedno pričkanje po časnikih, kje naj bi bila zanaprej ta ali una okrajna gosposka. Tako na pr. so med družimi za tak sedež Razdrto, Postojna, Logatec, Šentpeter — se že imenovali — in zadnjič ponuja nekdo tudi Senožče. Morebiti se še kdo iz Šejevič, Rakolika, Oreška in Črmelic — kjer je zares kar sem s pošetom meril na zemljovidu, — nekako najbolj središče, — ali še celó iz Smolevega kdo oglasi? — Prav vsem bi pa bilo ob enem vstreženo, ako se to kadaj izpolni, kar se je meni sanjalo te dni: Videl sem tako imenovan okrajno-uraden hlapón (locomotiv) s pisarnami, ki se je prepeljeval, kamor je kdo hotel — in kjer je bilo ravno kake uradne obravnave potreba. Izvrstna misel! — vsem bi se s tem vstreglo, — in en sam vlak bi zadostoval za veliko veliko okrajin. Senožčani, Razdrčani, Ipavci in vsi, ki so delj od železnice, si lahko svoje lastne kolesnice napravijo prav do doma; — Bistričani pa naj še tako dolgo potrpe, dokler bo iz Šempetra v Reko železnica dodelana. — Vidiš, ljubi bravec, da tudi sanje včasí kako modro skuhajo. Kaj ne, da bi bila moška ta? Ali ne?

M g m.

Dopisi.

Iz Gradca 10. maja. ☺ Mislim, da ne bode že prepozno, če „Novicam“ povem, da smo imeli 1. maja pri tukajšnji sodnii čisto slovensko obravnavo. Ne bil bi tega omenjal, ako bi se bila stvar po tukajšnjih nemških časnikih brala, ki vsako še tako malo zanimivo stvar v svoja predala vzemó in tudi to svojim bravcem na tanko naznanjajo, kaj se v sodnji hiši godí. Pa kakor niso omenili nekdanj, da so slovanski dijaki visoke šole naše poslali Riegerju zaupnico in je njih navada, da prezirajo vse, kar slovenstva tiče, tudi tega niso omenili. Zatoženo je bilo in tudi slednjič obsojeno nekaj ljudi, da so šestice ponarejali. Prvosednik tej

*) Ta popis, kakošno veljavo ima obrtnijski in rokodelski stan na Angležkem, priporočamo tistim našim prismodam, ki po „Prešah“, „Triesterci“ in enacih listih zaničljivo pisarijo, ako izvedeni možaki obrtniškega stanú zaupanje imajo in se volijo v zbor mestni ali zbornice trgovske itd., namesti njihovih kandidatov.

*) Ako bi domoljubi slovenski hoteli osnovati takošna društva po angležkem načinu in bi želeli tudi poznati statute, ktere ga angleškega kluba, rad jim jih pošljem!

obravnavi je bil gospod deželni svetovavec Garzarolli, zagovarjal je slovenski gosp. advokat Kotzmut in za državnega pravika je bil gosp. dr. Melé, ki je sicer le še malo časa tukaj, al gotovo vès na svojem mestu; kajti izveden mož je, in ima tudi blago srce za slovenski svoj národ.

Iz Maribora — piše „Marb. Zeitg.“, da znani tržaški ladijedelec Tonello namera s parobrodom svojim (ladijo, ki jo goni sopar) brodariti po Dravi in s tem dokazati vladi, da se to more tudi brez uravnanja (regulacije) Drave, katero stane na leto 300.000 gold. Ta ladija (parobrod) se bode na posamne dele razstavila in te dni po železnici poslala v Maribor, kjer se bode zopet zložila; prva skušnja bode prve dni prihodnjega meseca v pričo izvedencev.

Iz Celovca 12. maja. — Ker vem, da ne berete naše „Klagenfurt.“, Vam moram vendar povedati, kako da se centralisti na vsaki poti napenjajo v to, da bi se sklical nekdanji „reichsrath.“ Gospod J. Scheliessnigg, odbornik trgovske zbornice, je spisal spomenico, ki popisuje žalostni stan fužinarjev na Koroškem. Zbornica je v seji 8. dne t. m. sklenila, to spomenico izročiti Njih Veličanstvu cesarju. Gotovo je, da je fužinarstvo naše res v velicih nadlogah, kakor to slišimo tudi iz Kranjskega, Štajarskega itd. Gosp. pisatelj spomenice je tedaj prav storil, da je povzdignil svoj glas v tolikih stiskah. Al prečudno je to, kar „Klag.“ trdi, da eden izmed pomočkov, da se odvrnejo fužinarstvu nadloge, je ta, da se skliče — državni zbor! — Ali so morebiti one stiske od 20. sept. 1865? Ali ni bilo že tožeb brez konca in kraja popred, in takrat, ko je državni zbor v najlepšem cvetju bil? Zakaj je pomočnik, ki se zdaj kliče na pomoč, takrat gluh bil, da ni slišal fužinarskega stoka? Saj je vendar 4 leta zboroval, pa zakaj ni pomoči našel? Zakaj ga zbornica takrat ni podrezala, ko je še veljalo: „principiis obsta!“ Zdaj bi celiti mogel reichsrath vse rane deželne in državne! Mi nikakor tega ne verjamemo.

Iz Trsta 13. maja. — Spolnite drage „Novice“ žalostno nalogo in naznanite rojakom našim smrt gosp. dr. Konstantina Schrott-a, c. kr. medicinalnega svetovalca, ki je po dolgi bolezni 11. dne t. m. v 56. letu svoje starosti tukaj umrl. Poznali ste rajncega tudi v Ljubljani kot energičnega moža, ki je zdravniško svojo službo marljivo opravljal in zvest sin bil svoji domovini. Bodi mu zemlja lahka!

Iz Senožeč 12. maja. — Ker so nam „Novice“ zadnjič povodale, kaj je starinski denar, ki ga je kmet našel v Gaberčah, naj nam drage volje pozvedó, kaj je ta, ki je bil v Dolenji vasi 1848. leta najden, ko je neki kmet „fundo“ za svojo hišo kopal; bilo je tacih denarjev za cel polič na kupu; prodali so se tudi v Trst za 18 gold. *)

Senožečan.

*) Na prvi pogled se že vidi, da tudi ta srebernjak je benešk (res očitna priča, da je Kras nekdanj imel z Benečani mnogo opravka). Gospod Dežman ga tako-le popisuje: „Srebernjak dožde Andreja Dandola, enega najizvrstnejših mož tadanjega časa. Dožda (glavar beneške republike) je postal 1344. leta v 36. letu svoje starosti, umrl je 7. sept. 1354. V kroniki svoji je zapustil neumrlo delo beneške zgodovine. Na sprednji strani tega srebernjaka stoji sv. Marka in izročuje doždu meč. Zgorej se bere DVX. na strani dožde ANDADVL, na strani sv. Marka S. M. VENE. Na drugi strani Kristus z izveličavno zastavo sedí ne 4voglati in s križi ovenčani ploši; opis je: XPS RES—VREXIT. Tudi ta srebernjak, ki ga hranuje ljubljanski muzej, je popisán v Appelnovem repertorii III. str. 1122 pod šte. 3924 in v „Serie delle monete e medaglie di Aquileja e di Venezia di Schweizer“ str. 103. V Wellenheimovem katalogu je tudi zaznamovan z R, tedaj je denar, ki se redko nahaja; pri dražbi te zbirke 1844. leta je bil za 4 gold. prodan. — To vnovič potrjuje, kar smo unidan svetovali vsacemu, kdor najde kak starinsk denar. Vred.

Iz Dola 12. maja. J. V. — Iskreno „na zdravje!“ tudi mi Dolani kličemo vrlim gospodom Sokolcem, da so nas razveselili s prihodom svojim, da smo videli junake domače v zali obleki, da smo slišali lepo njih petje v cerkvi in zunaj. Veseli smo pa tudi, da so poleg bistrškega broda srečno prišli čez nevarno brvico, s ktere je v prekopano strugo unidan neki žandar padel. Res bi se bili po pravici pritožili, da se ne popravi sila nevarna stezá!

Iz Ljubljane. Naše mesto je že več časa res podobno „Valenštajnovemu tabru“; vojaki vsake vrste prihajajo in odhajajo noč in dan. Mestni župan je za tega voljo v saboto oklicati dal hišnim gospodarjem, da morajo pripravljene biti, nastaniti (vkvartirati) vojake v svoje hiše, ako se ne najdejo kakor koli drugačni prostori. Gosp. županu, kateri ima od zora do mraka skrbi, kakoršnih pred njim še menda ni imel noben župan ljubljanski, ker tacega živahnega vojaškega gibanja ne pomnimo še v našem mestu, gré poštena hvala, da je iskal poti, kako bi se hišnim gospodarjem v mestu in predmestjih odvzelo saj za zdaj to težavno breme; govoril je tedaj z višo vojaško gosposko: ali dovoli, da se kolibe (lesene barake) napravijo za stanišče vojakom, in ko je ta dovolila, sklical je magistratni zbor in mu priporočil predlog tukajšnjega stavbinega mojstra V. Kubelke, ki ga je zbor popolnoma potrdil. In že se dela na spodnjih Poljanah blizo vrta kmetijske družbe 9 velicih kolib, ki bojo v 8 dneh gotove in za 2600 vojakov pripravne, v poslopje pa, ki je tikama teh kolib in je bilo poprej fabrika za žigice, se nastanijo oficirji. Za vse to bode mesto za 6 mesecev plačalo Kubelki 3600 gold., mesto pa bo vès ta čas pobiralo od vojakov prenočnino (schlafkreuzer) in druge davščine za nastanovanje. Ko se bojo ti dohodki odbili od gori omenjenih stroškov za napravo kolib, bode le malo plačilo prišlo na hišne gospodarje. — V Pongračevem poslopji na Poljanah (v prejšni cukrarii) je za 4000 vojakov prostora. — V nedeljo je 4. batalijon našega domačega polka vès navdušen odrinil na Laško. Nabirali se bojo še 5. batalijoni. Ker stari vojaki ne pomnijo nabere 5. batalijonov, kaže to očitno, da hoče Avstrija se krepko na noge postaviti, da junaško odbije kakoršen koli napad na dežele svoje.

— Vsled ukaza ces. kralj. državnega ministra je našim gimnazijam, viši realki in knezoškofovemu konzistoriju došel zastran učenja slovenskega jezika prevažen ukaz, da bi „Novice“ mogle molčati o njem. — Državno ministerstvo je iz obravnav našega deželnega zbora pozvedelo, da naši gimnazijalni učenci v svojem maternem jeziku ne napredujejo toliko, kolikor bi se smelo pričakovati od njih, ki se ga učé skozi celih 8 let. Lahko je torej umeti, da se slišijo tožbe o tem in da se pomoček išče v tem, da bi se saj nekteri šolski predmetje učili v slovenskem jeziku. Pri tem pa se je prezrlo, da je tega slabega vspeha tudi kriv način (metoda), po katerem se slovenščina sèm ter tjà učí. Ministerstvo torej ukazuje, naj se pred vsem skrbno pazi na to, da se ravna po tem, kar „Organisations-Entwurf“ od 1849. leta in ukaz od 11. januarja 1860 velevata o učenji maternega jezika. — Kar se pa tiče glavne šole, o kateri izvedenci trdijo, da se učenci v njej ne naučé niti slovenskega niti nemškega jezika, naj knezoškofijski konzistorij prevdari, ali ne bi bil pravi pomoček iskati ravno v predlogu, ktereга je (vsled dr. Bleiweisovega predloga) dotični odbor priporočal deželnemu zboru.

Marsikomu se bode to, kar je državno ministerstvo ukazalo, ubogo malo zdelo; res je to, vendar je ta ukaz jako važen; kajti zastranglanih šolsetrdno nadjamo, da bode naš prečastiti konzistorij ministerstvu nasvetoval

verste!

predlog šolskega deželnega odbora; v gimnazijah in na realki se bode pa menda tudi zasukalo po omenjeni osnovi 1849. leta, po kateri gré slovenščini kot maternemu jeziku na gimnazii v 1. in 2. razredu po štiri, v 3. in 4. razredu po tri, v 5. razredu po dve, v 6., 7. in 8. razredu pa po tri ure na teden; v nižji realki po štiri, na viši v vsakem razredu pa po pet ur na teden, med tem, ko se je zdaj skrčilo učenje le na dve uri na teden! Po vsem tem smo te misli, da državno ministerstvo ozir napačnega načina ne graja učiteljev, ampak veliko več naš dosedanji učni red, ki je toliko ur pristrigel slovenščini, da se ni mogla učiti po poduku, ki ga daje osnova 1849. leta za materni jezik. Ravno to se kaže iz poduka, ki določuje, kakošne naloge naj se dajejo učencem iz maternega jezika. Ta poduk veleval, da se dajejo naloge tudi iz fizike, živalstva, rastlinstva, rudinstva, zemljepisja in zgodovine. Da se more učitelj slovenskega jezika ravnati po tem poduku, gotovo je najmanj treba tega, da učitelji imenovanih predmetov učence seznanijo z dotičnimi tehničnimi izrazi svojih predmetov. Če se oboje to zgodi, obrnila bi se slovenščina že na boljšo pot. Po naših mislih pa se ve, da to nikakor ni zadosti; kajti ne moremo si misliti, da bodo učenci mogli izvrstno izdelavati naloge iz imenovanih predmetov, ako se teh predmetov ne učé slovenski in se ne vadijo slovenski govoriti o njih. Prav po 17. §. imenovane osnove, na ktere se naslanja dr. Bleiweisov predlog, se mora ta stvar urediti, da nam bode pravica. Ta §. se pa glasi tako le: „1. Vsak jezik sme učni jezik biti; 2. kateri jezik bodi učni, določuje potreba prebivalcev, ki svoje otroke pošiljajo v šolo; kjer so prebivalci dveh jezikov, treba je ustreči obojim. Zavoljo tega je pripuščeno, da sta v isti gimnazii tudi dva učna jezika, tako, da se učenci razdelé v dva oddelka (po jeziku), ali pa, da se nekatere stvari učé v tem, nekatere pa v tem jeziku. In prav to je, kar mi zahtevamo prav po postavi, ki veljá že od 1849. leta, toda žalibog! pri nas le na papirji! Iz tega se jasno kaže, da nam že stareje postave niso tako nemile, kakor oni, ki jih izpeljujejo. Zoperno je res že, beračiti milosti, kjer nam postava zagotavlja pravico!

— V nedeljo se je dr. Lovro Toman, včeraj pa deželni glavar baron Codelli podal na Dunaj, kjer se snideta z baronom Apfaltrerjem, da po sklepu deželnega zbora opravijo pri c. kr. ministerstvih poslanstvo svoje.

— V saboto je privrelo zopet veliko ljudi iz dežele v hranilnico po shranjeni denar, menda kakih 130 bukvic je izplačala. Leta 1848., 1849. in 1859. je bil ravno tak strah. Da pa je bil le prazen strah, vsak vé, in kaže najbolj to, da taki, ki so takrat po svoj denar pridrli, pa ga pozneje zopet pritirali v hranilnico, ga ji zdaj mirno puščajo. Hranilnici pa to je manje denarja celó nobene zadrege ne prizadeva, ker ima zmiraj gotovine toliko, da vsak brž dobí, kar je njegovega. Tako zmožna ni menda nobena druga hranilnica.

— V nedeljo je bila smešna seja, zeló podobna tisti pred nekimi mesci, ko je nameravala „znana stranka“ spodrinuti odbor društva za denarno pripomoč rokodelcem. Zdaj je sapa pihala prav spet od tiste stranke, ter je hotla podreti poslednje volitve 4 odbornikov za gospodarstvo mestne kosarne v Trnovem in je „liste“ že naredila za 4 druge, ker neki v poslednjem zboru se je več volilnih listov oddalo, kakor je deležnikov tega društva pričujočih bilo. Gosp. Horak je zadostil zahtevi nekakih 20 udov in sklical nov zbor; snidlo se je 70 hišnih posestnikov ali pooblastencev njenih, in med vsemi — samo 1 glas je bil za to, da

naj se poderó undanje volitve, in ta glas je bil, čigav neki? Glas g. Tomaža Pirnata, ki pri zadnji volitvi ni bil več izvoljen, pa je v zboru nedeljskem zvonec nosil za vso svojo stranko s tako žalostnim uspehom, da more ona zdaj res prav o sebi reči, da se je pokopala eno-glasno. Requiescat in pace! Prus pa bi rekel: „es jinge wohl, aber es jeht nicht.“

— Mehikanski prostovoljci, ki so v petek ponoči iz Ljubljane odrinili v Trst, da bi na ladii, za-nje že pripravljeni, potovali v Mehiko, so se morali ustaviti v Nabrežini, ker ameriška vlada ne trpi tega, da bi vojaki iz našega cesarstva se vdinjevali mehikanskemu cesarju, kterege ameriška vlada še ne spoznava za postavnega vladarja v Mehiki, ktera ji je država ljudovladna (republika). Sliši se, da v tej zadregi se bojo nabrani prostovoljci za zdaj razpustili na „urlaub“, kajti nevarno bi bilo za Avstrijo, ako bi si zdaj še Amerikance nakopala kot sovražnike na glavo.

— Prvi sad letošnji — prve češnje — dobili smo iz Vipave 11. dne t. m., tedaj le en dan poprej kakor lani.

— 2. snopič „Klasja iz domačega polja“ je prišel na svetlo; nadaljuje Preširnove pesmi.

— Včeraj je iz Zagreba od presvetlega bana kraljevine Dalmacije, Hrvatske in Slavonije vredniku „Novic“ došlo sledeče prečastno pismo: „Gospodine! Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem Svojim od 9. svibnja t. g. premilostivo potvèrditi Vas kano člana akademije jugoslavenske. O kojoj previšnji odluci imadem čast obaviestiti Vas uslied odpisa vis. herv. slav. kancelarije dvorske od 10. t. m. br. 299/pr. — U Zagrebu 13. svibnja 1866. Šokčević, ban.“

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Če tudi je med vojskinimi pripravami glas počil, da se morebiti prične zbor (kongres) velic vladarjev, v katerem bi se z lepo poravnale sedanje homatije, vendar ni nikjer podobe, da bi ta glas kaj več bil kakor glas vpijočega v puščavi. Čeravno se menda ne bo zgodilo, kar se iz Laškega piše, da že danes (16. t. m.) udarijo Lah na Benetke, in tudi to ni res, da je neka pruska četa se spustila na Saksonsko, je vendar čas blizo, da se začne nesrečna vojska, kadar bo vsaka stran za boj popolnoma pripravljena; ta čas pa se zmiraj bliže in bliže primikuje. Še bolj gotova pa je vojska, kar je dozda molčeči cesar Napoleon spregovoril v mestu Auxerre-u besede, ki so kakor strašna bomba počile po vsej Evropi; rekel je, da se mu iz vse duše mrzé dunajske pogodbe od 1815. leta; s temi besedami je očividno pritrdil zvezo s prusko in talijansko vlado, ktere tudi hočete razdreti one pogodbe; zato sta mu pa tudi kralj pruski in italijanski za ta govor čestitala. — Med tem je 9. t. m. bil v Frankobrodu zbor nemškega bunda, v katerem je miroljubni predlog saksonske vlade z 10 glasovi proti 5 obveljal in so namestniki avstrijske, bavarske, saksonske, hanoveranske, virtemberške, badenske, hessen-darmstadtske, braunšvajške, nasauske vlade in 16. kurije skupaj stali, nasproti pa namestniki pruske s 4 ostalimi. V tem zboru je namestnik pruske vlade naravnost rekel zboru, naj bund Avstrijo in Saksonijo napravi, da orožje položite, drugače bi Prusija morala skrbeti za svojo varnost in svoj evropski posebni stan. S tem je tudi Prusija pritrdila Napoleonu, da se ji mrzé pogodbe od 1815. leta. Od priprav za vojsko se po takem sliši čedalje več. Pruska vlada je sklicala vse svoje vojake na noge in princ